

Magyar Nemzeti Helynévtár Program (MNHP)
Záró beszámoló (2022. január 1. – 2025. november 30.)

1. Fő célok, formai keretek

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program hosszú évek előkészítő munkáját követően, a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával 2022. január 1-jén indult útjára. A projekt célja a magyar nyelvterület jelenkori és történeti helyneveinek összegyűjtése és dokumentálása többféle platformon (adatbázisban és kiadványok formájában).

A záró beszámoló a 2022. január 1. és 2025. november 30. közötti időszak munkáját és eredményeit foglalja össze.

2. Szervezeti kérdések

2.1. Együttműködési megállapodások, intézményi keretek

Az MNHP jelenleg 24 felsőoktatási-kutatói intézmény és ezek mellett további más intézmények (a Néprajzi Múzeum, a Hajdú-Bihar megyei Levéltár) együttműködésével zajlik. (Ezek listáját lásd itt: <https://mnhp.unideb.hu/intezmenyek>.) Az elmúlt négy évben messze legnagyobb aktivitással a Debreceni Egyetemen, az ELTE-n, a határokon túl pedig a Partiumi Keresztény Egyetemen és Kolozsváron (a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen és az Erdélyi Múzeum-Egyesületben), valamint a Fórum Kisebbségkutató Intézetben folyt a munka.

2.2. Koordinátorok

A programhoz kapcsolódó intézményekben és térségekben koordinátorok végeznek közvetlen operatív, irányító munkát.

A **térségi koordinátorok** az egyes határon túli térségekben folyó munka intézményi összehangolását végzik, felkutatva azokat a lehetséges szereplőket, akik a program sikeres megvalósítását elősegíthetik. Emellett összefoglalják az adott térségben működő intézményi koordinátorok munkáját is. Térségi koordinátorok az alábbi területeken működnek: Erdély, Partium, Vajdaság, Felvidék, Kárpátalja.

Az **intézményi koordinátorok** a programban részt vevő azon intézményekben segítik a munkát, amelyek aktívan szerepet vállalnak a program céljainak megvalósításában. Az egyetemi tanszékeken, tudományos intézményekben tevékenykedő koordinátorok szervezik a munkatársak szakmai képzését, segítik az egyéni kutatómunka szakmai feltételeinek megteremtését, ellenőrzést gyakorolnak a munka egyes fázisaiban, és ezzel biztosítják, hogy a publikált anyagok a tudományos követelményeknek megfelelően jelenjenek meg.

(A térségi és intézményi koordinátorokhoz lásd: <https://mnhp.unideb.hu/kutatocsoport.php>, s ezen belül a *Koordinátorok* menüpont alatt.)

2.3. A program irányításának struktúrája

A program szervezeti felépítésének kialakításakor irányító-ellenőrző funkcióval bíró testületeket is létrehoztunk.

Az **Akadémiai Tanácsadó Testület (ATT)** tagjai az általuk képviselt tudományterületek szempontjainak figyelembevételével értékelik a kutatási program rövid és hosszú távú terveit, ezek megvalósulását, és részt vesznek a program optimális működésének kialakításában. Segítik a multidiszciplináris tudományos kapcsolatrendszer kiépítését, az érintkező tudományterületek szakembereinek a programba történő bevonását. Tevékenységükkel hozzájárulnak a magas szintű szakmai munka kialakításához és fenntartásához. Az ATT tagjai: Benkő Elek, Csernicskó István, Kiss Jenő, Kocsis Károly, Paládi-Kovács Attila, Péntek János, Solymosi László, Zsoldos Attila akadémikusok.

Az **Irányító Testület (IT)** végzi a program szervezését és irányítását, kidolgozza és a megfelelő testületek elé terjeszti a program rövid és hosszú távú céljait. Létrehozza a működés szervezeti kereteit, gondoskodik a tudományos szervezeteknek és az egyéni kutatóknak a programba történő bevonásáról. Megszervezi a kutatómunkára való felkészítésüket, biztosítja az eredményes munkavégzés feltételeit. Ellenőrzi az elvégzett munka színvonalát, és gondoskodik arról, hogy a kutatási eredmények hasznosuljanak mind a tudományos közösség, mind pedig a szélesebb közönség körében. Évente beszámol a

kutatási program által elvégzett munkáról. A testület tagjai a program egy-egy részterületének munkáját felügyelik és irányítják. A testület operatív irányító munkát végez, és hetente ülésezik. Az IT tagjai: Hoffmann István (programvezető), Tóth Valéria (tudományos vezető), Rác Anita (kapcsolati vezető), Gacsályi-Bába Barbara (innovációs vezető), Nagy Katalin (szervezési vezető).

A **Programtanács** (PT) az Irányító Testület tagjaiból, valamint a Magyar Nemzeti Helynévtár Program kutatóinak hat képviselőjéből áll. A kutatói képviselőt lokális értelemben arányosan lefedi a program kutatási térségét. A programtanács rendszeresen áttekinti a kutatási program helyzetét, értékeli az előző időszakban elvégzett munkát, és előkészíti a következő időszak tevékenységét. A PT tagjai az első két évben: az IT tagjai mellett Bárh M. János (ELTE), Czirfusz Viktória (hallgatói képviselő, ELTE), Karmacs Zoltán (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola), Pelczéder Katalin (Pannon Egyetem), Tamásné Szabó Csilla (Erdélyi Múzeum-Egyesület), Török Tamás (Selye János Egyetem); a második két évben pedig az IT tagjai mellett Illés Attila (középiskolai tanár, Győr), Kocán Béla (középiskolai tanár, Veszprém), Sebestyén Zsolt (NyE), Szilágyi-Varga Zsuzsa (PKE), Vasas Brigitta (hallgatói képviselő, DE), Wendl Dávid (ELTE).

2.4. Munkatársak teljes és részmunkaidős alkalmazása

A program futamideje alatt a munkatársi gárda folyamatosan bővült.

2025. november 30-án **tizenkét teljes állású és négy részfoglalkozású** munkatárs dolgozott a programban, akiknek egy része közvetlen gyűjtő-feldolgozó munkát végzett a nyelvterület különböző részein (a határon túl Szatmárban, Biharban, a Vajdaságban; illetve Fejér és Bács-Kiskun megye területén), más része pedig a lektorálási, szrekesztési, illetve kiadványelőkészítési munkálatokban vett részt.

Intenzív szakmai kapcsolatokat alakítottunk ki a **hazai kisebbségi nyelvek kutatóival** a magyarországi kétnyelvű települések névanyagának feltárására. E téren a hazai kroatisztika szakembereinek a bekapcsolódása mutatkozott már ebben az időszakban is nagyon gyümölcsözőnek.

3. A program tudományos megalapozása, oktatási programok

Minthogy a programba nagyszámú gyűjtő kapcsolódott be folyamatosan, az egységes tudás- és ismeretanyaguk megszerzése érdekében szükségesnek tartottuk azt, hogy a tudományterülettel kapcsolatba kerülők számára speciális felkészítést biztosítsunk.

Ezt több szinten is igyekeztünk megvalósítani.

3.1. Alapvető tudásbázis kialakítása: tananyagok

2022-ben, a program első évében **két online tananyag** készült el a helynévgyűjtéshez és a helynévfeldolgozáshoz kapcsolódóan.

A *Bevezetés a helynévkutatásba* (E. Nagy Katalin–Szilágyi Varga Zsuzsa) című online tankönyv (<https://mnytud.arts.unideb.hu/bevhnkut/>) kettős feladatot lát el:

- egyrészt segíti az egyetemeken folyó névtani képzést;
- másrészt pedig gyakorlati ismereteket nyújt azok számára, akik részt vesznek a Magyar Nemzeti Helynévtár Programban.

A *magyar helynevek története* (Hoffmann István–Rác Anita–Tóth Valéria–Kis Tamás) című online tankönyv (<https://mnytud.arts.unideb.hu/mhntort/>) pedig

- egyrészt a magyar helynevekről felhalmozott hatalmas mennyiségű ismeretanyagot szintetizálja, mégpedig a funkcionális nyelvszemlélet nézőpontját és módszereit alkalmazva;
- a névelméleti fejezete másrészt a szerzőknek a helynevek keletkezésével és változásával kapcsolatos alapvető nézeteit, névelméleti megfontolásait, valamint azt az elméleti keretet mutatja be, amely alapján a munka a nevek rendszerét és történetét tárgyalja.

A további években a tananyagok (különösen a *Bevezetés*) bizonyos fejezeteit a gyűjtési és a feldolgozási tapasztalatok fényében **újabb ismeretekkel** egészítettük ki.

3.2. Képzési programok indítása

A képzési programok elsődleges célja a hallgatók névtani munkára történő felkészítése volt, aminek a fő bázisát az egyetemek jelentik. A képzési program többféle formában valósult meg azzal a céllal, hogy a hallgatók **elméleti és gyakorlati felkészítése** egyaránt nagy hangsúlyt kapjon.

a) Kurzusok, elméleti felkészítés

A program elmúlt négy évének 8 félévében **17** hazai és határon túli **intézményben** (DE, DRHE, ELTE, ELTE-Berzsenyi, KRE, PPKE, PE, ME, EKKE, NyE, PTE; Kolozsvár, Nagyvárád, Marosvásárhely, Nyitra, Komárom, Újvidék) **78** olyan **kurzust** tartottak az oktatók, amelyek a helynévgyűjtés elméletét és módszereit többnyire bevezető jellegű kurzusként tárgyalták, de a kollégák hirdettek erre épülő tantárgyakat is. Egyes intézményekben a szakemberhiány áthidalására a kurzusok online formában valósultak meg. A kurzusok listája itt érhető el: https://mnhp.unideb.hu/oktatas_kurzusok.

A nyolc félév kurzusain összesen több mint **500 hallgató** vett részt. A kurzusokat elvégzett hallgatók közül mindenhol válnak ki olyanok, akik aztán aktívan bekapcsolódtak a helynévgyűjtő munkába.

b) Gyakorlati felkészítés: hallgatói helynévfeldolgozó (adatbázis-építő, szócikkíró) táborok

Helynévfeldolgozó táborokat a Debreceni Egyetemen 5 alkalommal rendeztük hazai és határon túli hallgatók részvételével. Ezeken az adatbázis-építés és a szócikkírás gyakorlatát sajátították el a hallgatók.

A táborok mellett ún. **felkészítő tréningeket** is szerveztünk: Kolozsváron, az Erdélyi Múzeum-Egyesületben romániai helynévgyűjtő munkatársak, a Debreceni Egyetemen pedig szlovákiai, nyitrai hallgatók számára hirdettünk meg ilyen eseményeket.

A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának végzős doktorandusza, Csobády Csilla, az MNHP munkatársa Erasmus+ ösztöndíjpályázat keretében két ízben is (2024-ben és 2025-ben) háromhetes **szakmai gyakorlatát** töltötte a Debreceni Egyetemen, a programnak a **képzők (tovább)képzése** stratégiájához illeszkedve.

Oktatási programjaink ugyanis azt a célt is szolgálják, hogy a névkutatóhoz szükséges alapképzettséggel rendelkező egyéni kutatókat (tanárokat, helytörténészeket stb.) is minél nagyobb számban bevonhassunk a gyűjtőmunkába, akik aztán maguk is koordinálhatják a hozzájuk kapcsolódó gyűjtők munkáját.

c) Gyűjtőutak, terepgyakorlatok

Módszertani célú gyűjtőutakat, terepgyakorlatokat több ízben is szerveztünk, különböző helyszínekre, határokon innen: Kalocsa környéke, Dusnok (Bács-Kiskun vm.), Háromhuta (Borsod-Abaúj-Zemplén vm.), Tiszamogyorós, Benk (Szabolcs vm.), Hajdúnánási, Balmazújvárosi járás (Hajdú-Bihar vm.); és határokon túl: Moldva (Csángóföld, Románia), Kórogy (Szlavónia).

d) Hallgatói műhelytalálkozók

Az MNHP keretében szervezett hallgatói **műhelytalálkozók** egyrészt azt a célt szolgálták, hogy a hazai és a határokon túli intézmények hallgatói beszámoljanak a saját helynévgyűjtő munkájukról; másrészt pedig ezeken az alkalmakon módszertani gyakorlatra is sor került. Ennek keretében a hallgatók főképpen a kutatásuk középpontjában álló településre irányuló forrásfeldolgozással (pl. térképes források, történeti földrajzi szakmunkák adatainak rögzítésével), valamint az élőnyelvi gyűjtések elméleti és módszertani kérdéseivel foglalkoztak.

Hallgatói **workshopot** több helyszínen is tartottunk, amelyen több felsőoktatási intézmény (a Pannon Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem és a Debreceni Egyetem) képviselőiben összesen 20 fő vett részt.

e) Hallgatói tudományos munka támogatása

Több egyetemi és doktorandusz hallgató munkatársunk vett részt a program tematikájához kapcsolódó előadással tudományos konferencián, és ért el eredményt tudományos vagy felsőoktatási pályázaton.

A 2023 tavaszán sorra került **36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Humán Tudományi Szekciójában** Vasas Brigitta II. helyezést ért el a Névтан szekcióban. A 2025 tavaszán megrendezett **37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Humán Tudományi Szekciójában** az MNHP munkatársai, Tallárom Réka (DE) a Névтанi tagozatban I., Réger Dániel (PE) pedig II. helyezést ért el. A konferencián az MNHP-hoz kapcsolódóan közel tíz előadás hangzott el magyarországi és határon túli felsőoktatási intézmények hallgatóitól.

A nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetemen megrendezett **28. Partiumi Tudományos Diákköri Konferencián** az MNHP-nak ugyancsak több munkatársa szerepelt, közülük Mezei Zsolt II. helyezést ért el. Az MNHP egyetemi hallgató munkatársai a diákköri konferenciák mellett több rangos **konferencián** is sikerrel szerepeltek előadásaikkal.

A programhoz kapcsolódóan **34 szakdolgozat** született a hazai és a határon túli felsőoktatási intézményekben.

Az MNHP-hez kötődő hallgatók **pályázatokon** is eredményesek voltak. Szalók Balázs (DE) a Honismereti pályázatra benyújtott pályamunkájával I. helyezést ért el; Tallárom Réka (DE) ugyancsak a programhoz kötődő pályázatával két tanévben is nemzeti felsőoktatási ösztöndíjban részesült. Vasas Brigitta (PhD-hallgató, DE) az Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Program (EKÖP) doktorandusz ösztöndíját kapta meg.

Az elmúlt négy évben több **doktori hallgató** (DE: Vasas Brigitta, Szalatyán Erzsébet, ELTE: Wendl Dávid) nyert felvételt ugyancsak a program célkitűzéseire közvetlenül kapcsolódó témában.

Az MNHP nyitrai munkatársa, Csobády Csilla 2025-ben a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen védte meg **doktori értekezését** *Helynév-szociológiai vizsgálatok szlovák–magyar kétnyelvű környezetben és oktatásban való alkalmazásuk* címmel.

3. A program tudományos kiterjesztése

3.1. A kutatómunkát támogató adatbázisok létrehozása

a) Bibliográfiai adatbázisok

A helynévgyűjtő és -feldolgozó munkát többféle adatbázis segíti: ezek arra vonatkozóan tartalmazznak többféle információt, hogy mely településekről jelentek meg az eddigiekben helynévgyűjtések, illetve milyen forrásokból nyerhetők hozzájuk kapcsolódóan helynévi adatok.

Folyamatosan épül az a **bibliográfiai adatbázis**, amely

- egyrészt a nyomtatásban megjelent helynévgyűjtéseket rögzíti (települések szerinti bontásban) – itt az egyes megyei, járási helynévgyűjtemények is helyet kaptak, szintén települések szerint megadva az információkat;
- másrészt a kéziratban lévő helynévgyűjtésekről szolgál információkkal (szintén települések szerinti bontásban).

Az **általános forrásjegyzék** jelenleg több mint **3700 rekordot** számlál.

Külön adatbázis szolgál a **történeti és a levéltári források** rögzítésére. A **térképi források** listájában jelenleg mintegy **800** tétel szerepel.

Az egyes településeken dolgozók munkáját nagyban segíti, hogy a bibliográfia **térképes formában**, településenkénti bontásban is elérhető (https://mnhp.unideb.hu/map_server/MERGED_bibliografia/#1/48/20).

Mindegyik bibliográfiai állomány természetesen folyamatosan gyarapodik.

b) Módszertani segédletek

Alapos, részletező **módszertani segédleteket** készítettünk, amelyek az adatbázis-építés, a szótárszerkesztés terén nyújtanak segítséget (https://mnhp.unideb.hu/kutatasi_segedletek_modszertan).

Az MNHP honlapján a kutatási segédletek, módszertani segédanyagok között szereplő **útmutatók** körét bővítettük, illetve a már meglévők némelyikének a szövegét – ugyancsak a tapasztalatok fényében – jelentősen módosítottuk. Útmutató készült (vagy bővült) a **szótár szerkesztéséhez** (ehhez egy szótári sablonfájl is kapcsolódik), a **helynevek helyesírásához**, a **fonetikus lejegyzéshez**, a **forrásjegyzék elkészítéséhez** (ezzel összefüggésben a **kötelezően feldolgozandó történeti forrásokról** is közreadtunk egy listát). Készítettünk továbbá egy útmutatót a gyűjtők számára a **technikai szerkesztéshez**, a **munkatérkép készítéséhez**, de útmutató segíti a **helynévgyűjtést a többnyelvű településeken és Pesty Frigyes helynévtárára** vonatkozóan is.

c) Földrajzi köznévi adatbázis

A helynevek közszókincsbeli alaprétegét jelentő földrajzi köznevek állományát önálló, folyamatosan bővülő szótári jellegű adatbázisban adjuk közre.

d) Etimológiai adatbázis

A helynévmagyarázatok megalapozottságát elősegítendő létrehoztunk egy etimológiai adatbázist, amely a legfontosabb etimológiai munkák anyagából a lexikálisan nem áttetsző, nehezen megfejthető neveket és magyarázataikat tartalmazza. Az adatbázisba egyelőre öt helynév-etimológiai szótár adatait integráltuk, de az részben további etimológiai szakmunkákból, döntően pedig a Magyar Nemzeti Helynévtár anyagából folyamatosan bővül. Az adatbázis itt érhető el: https://mnhp.unideb.hu/kutatasi_segedletek_etimologia.

e) Etnikai adatbázis

Demeter Gábor tudományos főmunkatárs és Túri Zoltán egyetemi docens közreműködésével létrehoztunk egy adatbázist, amely a Kárpát-medence településeinek 19–21. századi etnikai-nyelvi helyzetét a magyarság szemszögéből vizsgálja. A magyarság részaránya, ill. ennek változása fontos szempontokat ad a továbbiakban az élőnyelvi és a történeti gyűjtőterület kijelöléséhez. Az adatok nemcsak táblázatos formában érhetők el, hanem térképen is megjeleníthetők. Ez a megjelenítés **a teljes magyarlakta területre** kiterjedően megvalósult: https://mnhp.unideb.hu/kutatasi_segedletek_etnika.

f) Gyűjtési helyzetkép

A gyűjtés minél gazdaságosabb szervezése és a belépő munkatársak tájékozódása, a gyűjtés terepének kiválasztása szempontjából fontos, hogy naprakész ismeretekkel rendelkezünk az egyes településeken folyó munkáról, annak egyes szakaszairól. E célból olyan adatbázist fejlesztünk folyamatosan, amely a gyűjtőterületre vonatkozóan kétféle megjelenítésben nyújt információkat: táblázatban és térképi ábrázolásban: https://mnhp.unideb.hu/kutatasi_segedletek_gyujtes.

g) Források digitalizálása

Megkezdtek a kéziratos források digitalizálását. A Néprajzi Múzeum etnológiai adattárából kb. 700 bibliográfiai tétel vár feldolgozásra. Ebből az eddigiekben több mint száz munkát, 8500 oldal terjedelemben digitalizáltunk és archiváltunk. Emellett egyetemeken készült szakdolgozatok, diákköri munkák digitalizálását is elkezdtük. Ebben a forrástípusban eddig 40 település anyagát digitalizáltuk és archiváltuk mintegy 1500 oldal terjedelemben.

3.2. Infrastrukturális feltételek

A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének gépparkja és könyvtára a program rendelkezésére áll, de a géppark fejlesztésére nagyobb összegű beszerzések is történtek 2022-ben és 2023-ban a programhoz kapcsolódóan (3 Dell Optiplex számítógép és egy iPad Pro 11). Az ezek mellett megvásárolt nagy teljesítményű színes másoló-nyomtató elsősorban a gyűjtők számára biztosított térképek előállításában nyújt segítséget, a nagyméretű megjelenítő képernyő pedig tudományos és oktatási rendezvények, valamint az online megbeszélések színvonalas megrendezését teszi lehetővé. Emellett laptopokat, kisebb teljesítményű nyomtatókat is vásároltunk.

4. Élőnyelvi helynévgyűjtés és -feldolgozás

A gyűjtés alá vett települések száma folyamatosan gyarapodott a négy év alatt. Jelenleg a magyar nyelvterület **közel 600 településén** folyik helynévgyűjtő és -feltáró munka.

A gyűjtés néhány térségben **koncentrált módon** folyt:

- a befejeződött a Hajdúnánási és a Balmazújvárosi járásban, valamint a Kalocsai járásban;
- előrehaladott állapotban van a Gárdonyi, a Székesfehérvári és a Nagykállói járásban is.
- A határon túli térségek közül pedig lezárult a helynévgyűjtés a romániai Szatmár megye északi (24 településen) és Bihar megye középső részén (19 településen),
- a szlovákiai Csallóközben pedig 11 településről készült helynévszótár.

A határon túli térségekben sikeresen elindítottuk az **ösztöndíjas programokat** az egyetemi hallgatók számára. Ennek eredményeként 2024-ben közel 50 településről készültek **próba-, illetve lezárt gyűjtések** és helynévszótárak (Szlovákiából és Erdélyből), 2025-ben pedig ugyancsak több tucat településen zárultak le gyűjtések, és készültek **helynévszótárak** (Szlovákiából 9 település helynévszótára, Erdélyből pedig 12 település helynévszótára állt egybe).

5. Tudományos eredmények

5.1. Magyar Nemzeti Helynévtár online adatbázis

A Magyar Nemzeti Helynévtár Programnak mint nyelvészeti-onomasztikai alapkutatásnak a legfontosabb tudományos célja és hozadéka a magyar nyelvterület élőnyelvi és történeti helynévanyagának teljességre törekvő összegyűjtése és dokumentálása. Ez elsősorban a *Magyar Nemzeti Helynévtár* online adatbázisában (MNH) valósul meg, de emellett nyomtatott formában is tervezzük a helynévszótárak megjelentetését.

A Magyar Nemzeti Helynévtár online adatbázisa 2024. október 1-jén útjára indult, és immáron bárki számára hozzáférhető: <https://mnh.unideb.hu>. A két fő modullal (a *Névtár* és a *Szótár* modullal) és több segédmodullal rendelkező jelenlegi verzió célja az, hogy a szélesebb tudományos közönség és más érdeklődők számára hozzáférhetővé tegye a magyar helynévkincset. A beérkező anyagokat lektorálást és szerkesztést követően folyamatosan töltjük fel az MNH állományába.

A Magyar Nemzeti Helynévtárban az egyes települések helynévszótárait lektorált közleményként DOI azonosítóval jelentetjük meg. Ezidáig **32 település helynévszótárát** publikáltuk ilyen módon (elérhetőségük: <https://mnh.unideb.hu/dictionary>). Ugyanilyen formában adjuk közre az adott településekhez kapcsolódó rövid településtörténeti tanulmányokat is (<https://mnh.unideb.hu/settlementhistory>).

5.2. Pesty-kiadás

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program keretében hozzáférhetővé tesszük **Pesty Frigyes 1864–1865-ben összegyűjtött helynévtárának** eddig még kiadatlan részeit. E forrás az egyetlen olyan gyűjtés anyagát tartalmazza, amely az egykori Magyar Királyság teljes területére kiterjed, s mint az Akadémia által is támogatott program, az MNH legfontosabb elődjének tekinthető. Mivel multidiszciplináris forrásként több tudományterületnek is szolgáltat fontos információkat, kiadása mindenképpen kívánatos. A sorozatot Kis Tamás, a Debreceni Egyetem docense szerkeszti.

A program keretében ezidáig tíz kötet látott napvilágot (Máramaros; Kővár vidéke és Kraszna vármegye; Közép-Szolnok vármegye; Zemplén vármegye I. és II.; Abaúj vármegye; Árva vármegye; Liptó, Sáros és Zólyom vármegye; Komárom vármegye; Nógrád vármegye).

Az MNH online adatbázisában a kiadványok mellett az eredeti kézirat fotokópiája is elérhető.

Közzétettük továbbá az eddig kiadott anyagok teljes bibliográfiáját, ahonnan e források szövege is elérhető: <https://mnhp.unideb.hu/kiadvanyok/pesty/bibliografia>.

5.3. Publikációk

a) könyvek, füzetek

Megjelent a *Magyar Nemzeti Helynévtár* sorozatnak két kötete:

1. A Hajdúnánási járás helynevei. Szerk. E. NAGY KATALIN–HOFFMANN ISTVÁN. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen (2024 november).

3. A Balmazújvárosi járás helynevei. Szerk. E. NAGY KATALIN–HOFFMANN ISTVÁN–TÓTH VALÉRIA. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen (2025 december).

Nyomdai előkészítés alatt áll a harmadik (2. számot viselő) kötet, **A romániai Szatmár megye északi részének helynevei** (megjelenése 2026 tavaszán várható).

E kötetek az adott települések helynévszótárai mellett településtörténeti fejezeteket, összegző földrajziköznév-jegyzéket, forrásjegyzéket, helynévmutatót és a névkutatásban is teljesen újszerű helynévatlaszt tartalmaznak.

A kötetekhez kapcsolódóan útjára indítottuk a *Magyar Nemzeti Helynévtár Füzetek* sorozatát. E sorozatban ezidáig 13 füzet jelent meg, amelyek egy-egy település helynévszótárát, településtörténetét, névatlaszt tartalmaznak.

1. Porció Veronika, *Folyás helynevei*. MNH Füzetek 1. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2024.
2. Szalatyán Erzsébet, *Görbeháza helynevei*. MNH Füzetek 2. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2024.

3. Pásztor Éva–Reszegi Katalin, *Hajdúnánás helynevei*. MNH Füzetek 3. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2024.
4. Vékony Vivien, *Polgár helynevei*. MNH Füzetek 4. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2024.
5. Bódis Mira Mária–Török Eszter, *Tiszagyulaháza helynevei*. MNH Füzetek 5. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2024.
6. Szép Szilvia, *Újtikos helynevei*. MNH Füzetek 6. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2024.
8. Hankusz Éva–Kocán Béla–Szilágyi-Varga Zsuzsa, *Halmi község helynevei*. MNH Füzetek 8. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2025.
9. Hankusz Éva–Kocán Béla, *Kökényesd község helynevei*. MNH Füzetek 9. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2025.
13. E. Nagy Katalin–Tóth Valéria, *Balmazújváros helynevei*. MNH Füzetek 13. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2025.
14. Csepreginé Fehér Orsolya–E. Nagy Katalin, *Egyek helynevei*. MNH Füzetek 14. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2025.
15. E. Nagy Katalin, *Hortobágy helynevei*. MNH Füzetek 15. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2025.
16. Surányi Andrea–Vékony Vivien, *Tiszacsege helynevei*. MNH Füzetek 16. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2025.
17. Szép Szilvia, *Újszentmargita helynevei*. MNH Füzetek 17. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2025.

Ezek a füzetek a programnak ahhoz az alapcéljához illeszkednek, hogy a magyar nyelv e fontos szeletét a helyi közösségekhez, akiktől a helyneveket összegyűjtöttük, a feldolgozás után vissza is juttassuk. E füzetek azáltal tölthetik be alapvető közművelődési szerepüket, hogy az adott település művelődési házának, könyvtárainak, iskoláinak, sőt még a legkiválóbb adatközlőinek is eljuttatjuk őket.

Közreadtuk továbbá a **bihari Felső-Hegyköz** helyneveinek szótárát (Szilágyi-Varga Zsuzsa: *A bihari Felső-Hegyköz helynevei*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2023).

Elméleti feldolgozások terén egy monográfiát jelentettünk meg ***Helynév-szociológiai vizsgálatok a Partiumban*** címmel Szilágyi-Varga Zsuzsa tollából (Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2024. 235 lap). Ez a kötet partiumi települések helynévanyaga alapján (amit szintén a szerző állított össze) végzett, doktori értekezésként összegzett szociológiai kutatások eredményeit teszi közzé.

b) tanulmányok

Az MNHP keretében ezidáig (döntően a program 3. és 4. évében) **66 tanulmány** jelent meg (9 idegen nyelven) 21 különböző szerző tollából. A tanulmányok a program honlapján ugyancsak elérhetők: https://mnhp.unideb.hu/kiadvanyok_tanulmanyok.

5.4 Tudományos konferenciák, rendezvények

A program első éveiben az alapok lefektetésén volt a hangsúly a programmal összefüggésben megtartott tudományos konferenciákon is.

2023 júniusában a 16. Helynévtörténeti szemináriumon fél napos **MNHP műhelymegbeszélést** szerveztünk, amelyen 3 előadás is elhangzott a romániai, a szlovákiai és a kalocsai Sárköz térségében folytatott gyűjtőmunka módszertani problémáiról.

2023 októberében rendeztük meg a **Magyar Nemzeti Helynévtár Program 1. Műhelytalálkozóját**. A kétnapos tudományos konferencia programjának középpontjában a kétnyelvű települések helynév-rendszereinek problematikája állt. A magyarországi horvát és szlovák nyelvű települések helyzete mellett a szlovákiai és a romániai vegyes etnikumú településeken történő helynévgyűjtés módszertana kapott kiemelt hangsúlyt. A rendezvényen 18 előadás hangzott el.

A program előrehaladtával, a gyűjtött és publikált anyagok folyamatos bővülésével 2024-ben és 2025-ben több lehetőség is nyílt az MNHP szélesebb körben való népszerűsítésére, megismertetésére. Ehhez kapcsolódóan több konferenciát is rendeztünk.

2023. december 7-én *Módszertani problémák a Magyar Nemzeti Helynévtár fejlesztésében* címmel **módszertani konferenciát** szerveztünk Kolozsváron a program erdélyi résztvevői számára. Ehhez a

konferenciához kapcsolódóan december 8-án Marosvásárhelyen a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen **módszertani szemináriumot** tartottunk, amelyen egyetemi hallgatók, oktatók és kutatók vettek részt.

2024. május 13-án a **Magyar Tudományos Akadémia** által megrendezett **konferencián** mutatkoztak be az MTA Nemzeti Kutatási Programok bölcsészettudományi alprogramjai. Az eseményen a készülő Magyar Nemzeti Helynévtárat három előadással három aspektusból mutattuk be. Az előadások a következő linken megtekinthetők: <https://www.youtube.com/watch?v=sOnUjKLdMkw>.

A Magyar Tudományos Akadémia 2024. november 4–30. között rendezte meg a **Magyar Tudomány Ünnepe 2024** című országos és határon túli programsorozatot. Ennek keretében került sor a *Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Program* rendezvényére, amelynek *Névtani kalandozások a Hortobágyon* címet viselő első részében az MNHP hat munkatársa tartott előadást. Az előadások megtekinthetők a <https://www.youtube.com/watch?v=dyjIZ5G5R34> linken.

Ugyancsak a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából rendezte meg 2024. november 28-án az MTA Debreceni Területi Bizottsága és a DE Magyar Nyelvtudományi Tanszéke a *Névtani barangolások Hajdú-Biharban* című **program- és könyvbemutatót**.

A **Magyar Tudományos Akadémia 200 éves jubileumi rendezvénysorozata** keretében 2025. május 19-én a partiumi tudományosság mutatkozott be. Ennek részeként a Magyar Nemzeti Helynévtárról három előadás hangzott el.

A **Magyar Tudományos Akadémia** fennállásának **200. évfordulója** tiszteletére a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya 2025 júniusában gazdag programsorozatot rendezett. Ennek keretében került sor június 12-én a *Nyelvek és népek a középkori Magyarországon* című egész napos **konferenciára**, amelyen az MNHP négy résztvevője is szerepelt. A konferencia anyaga megtekinthető a https://www.youtube.com/watch?v=gdier_lwq4M&t=2923s linken.

Az osztályhónapon az MNHP **kisfilmben** is bemutatkozott. A kisfilm a következő linken tekinthető meg: https://mnhp.unideb.hu/dokumentumok/MNHP_2025_MTA.mp4

5.5. Tudományos előadások

a) nemzetközi előadások

Munkatársaink külföldi, nemzetközi konferenciákon idegen nyelven 16 előadást tartottak.

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program kutatóinak népes küldöttsége vett részt a **28th International Congress of Onomastic Sciences** c. nemzetközi konferencián, amelyet 2024. augusztus 18–23. között Helsinkiben rendeztek meg. A konferencián a Program tizenkét kutatója tizenegy előadással szerepelt. Az előadások címei és diasorozatai a program honlapján megtekinthetők: https://mnhp.unideb.hu/kiadvanyok_tanulmanyok.

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program két munkatársa előadással szerepelt a 2024. november 7–8. között Vilniusban megrendezett *5th International Scientific Aleksandras Vanagas' Conference – "Language and Culture Dialogue in 21st Century Onomastics"* konferencián.

Az Újvidéki Egyetemen (Szabadkán) 2025. október 22-én megrendezett *Border and Identity* című nemzetközi konferencián az MNHP két munkatársa szerepelt előadással.

2025 novemberében Nápolyban, a L'Orientale Tudományegyetemen a *Between Past and Future: Literary and Linguistic Research on the Occasion of the 200th Anniversary of the Hungarian Academy of Sciences* konferencián is bemutatkozott a Magyar Nemzeti Helynévtár Program.

b) hazai előadások

A program négyéves futamideje alatt mintegy **60 tudományos előadás** tartottak munkatársaink hazai konferenciákon. Ezekről részletesen lásd: https://mnhp.unideb.hu/kiadvanyok_eloadasok.php.

Megemlítendő továbbá, hogy **Akadémiai székfoglaló előadását** Hoffmann István *Névadók és névhasználók az Árpád-korban* címmel 2025. június 30-án tartotta meg. Az előadás az alábbi linken megtekinthető: <https://youtu.be/ClevuwFBnlc?si=zDzFTiljcn6F3nuP>

c) könyvbemutatók

2023. november 10-én a Partiumi Keresztény Egyetemen megrendezett **VI. Partium-konferencia** keretében a rendezők felkérésére a térséget érintő kiadványokat mutattunk be. A bemutatón két, a Partium helyneveit tárgyaló történeti-etimológiai szótárról (Rác Anita, *A régi Bihar vármegye településneveinek történeti-etimológiai szótára*. Partium Kiadó, Nagyvárad, 2022 és Kocán Béla, *A régi Ugocsa vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára*. Debreceni Egyetemi Kiadó, 2022) és Pesty Fri-gyes helynévtárának három kötetéről (*Máramaros vármegye, Kővár vidéke és Kraszna vármegye, Közép-Szolnok vármegye*) esett szó. Az előbbi köteteket Tóth Valéria, az utóbbiakat pedig Hoffmann Ist-ván mutatta be.

2024. november 8-án pedig az ugyanitt megrendezett **VII. Partium-konferencia** keretében Szilágyi-Varga Zsuzsának, az MNHP munkatársának két, a Partium helyneveit tárgyaló kötetét (*A bihari Felső-Hegyköz helynevei*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2023.; *Helynév-szociológiai vizsgálatok a Partiumban*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2024.) Tóth Valéria mutatta be.

6. Disszemináció

Az MTA **Magyar Nyelvészeti Munkabizottsága** 2023. március 24-i ülésén az Akadémia által indított Tudomány a Magyar Nyelvért nemzeti program négy alprogramja mutatkozott be. Ennek keretében ismertettük Magyar Nemzeti Helynévtár Program célkitűzéseit és addigi eredményeit. E bemutatkozó előadások szövege a Magyar Nyelv c. folyóiratban meg is jelent. A **Névtani Értesítő** 44. számában a program indulásáról ugyancsak megjelent egy közlemény.

Az **Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége** szakmai tanácskozásán 2023. április 1-én – a Romániai Magyar Pedagógusszövetség meghívására – Tamásné Szabó Csilla, a MNHP erdélyi területi koordinátora ismerte-tte a program célkitűzéseit, bemutatta a szakmai és szervezeti hátterét.

6.1. Tudományszerűsítő, programbemutató előadások

A program első éveiben főként **programismertető előadások** hangzottak el hazai és határon túli hely-színeken (Eger, Komárom, Nagyvárad, Kolozsvár, Újvidék).

Különösen fontosnak tartjuk a programról szóló, azt népszerűsítő előadásokat a határokon túl. Ilyen eseményről is be tudunk számolni: Szilágyi-Varga Zsuzsa a Partiumban tartott több ízben előadást a helynévkutatás és a Magyar Nemzeti Helynévtár Program kérdéséről egyrészt egyetemi hallgatóknak, másrészt konferenciákon (2023-ban, 2024-ben és 2025-ben is).

A program utolsó két évében már az MNH **kiadványainak bemutatása** került előtérbe a rendezvénye-ken. A helybeliek kezdeményezésére került sor 2025. március 21-én Hajdúnánáson, a Móricz Pál Városi Könyvtárban a *Hajdúnánási járás helynevei*, illetve a *Hajdúnánás helynevei* című kötetek bemutatójára.

Az MTA200 rendezvénysorozat keretében a Magyar Tudományos Akadémián 2025. május 12-én indult el a Határon túli magyar tudományos intézetek ünnepi hónapja, amelynek nyitónapján a Magyar Nem-zeti Helynévtár Program erdélyi koordinátora, Tamásné Szabó Csilla *A Magyar Nemzeti Helynévtár Program erdélyi munkálatai* címmel tartott előadásában mutatta be széles hallgatói körnek a program erdélyi működését és eredményeit. Ugyanő az EME vándorgyűlésén (2025, Sepsiszentgyörgy) is a prog-ramhoz kapcsolódó előadással szerepelt.

Azon települések némelyikén (pl. a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Érpatakon, a Hajdú-Bihar megyei Tiszagyulaházán), ahol a helynévgyűjtés a program keretében megindult, a helybeliek kérésére az adott **település helynévshótárának** bemutatására és a program célkitűzéseinek ismertetésére is sor került.

Az **MTA Alumni Program** keretében, de emellett más formákban is ugyancsak többfelé, gimnáziumok-ban, művelődési házakban tartottak **ismeretterjesztő előadásokat** a program munkatársai (Aján, Esz-tergomban, Veszprémben, Pápán).

A program az **oktatásban** is fontos küldetést vállalt. Ezért iskolákban, kisiskolások számára (pl. Józsan vagy a romániai Paptamási településen) is megmutatták a munkatársaink a helynevek szerepgazdag-ságát, sokszínűségét játékos vetélkedőket rendezve, tanórákat tartva.

6.2. Műhelymegbeszélések

A program első évében több műhelybeszélgetés, **online tájékoztató** zajlott az MNHP-ről. Ezek részben a program munkatársai, részben a programba jelentkező, belépő hallgatóknak szóltak, és hazai, valamint határon túli helyszíneken zajlottak (Debrecenben, Kolozsváron).

A 15. Helynévtörténeti szeminárium is helyez adott egy **MNHP-ről szóló panelnek**, ahol a program néhány munkatársa előadásban számolt be a helynévgyűjtő munkája tapasztalatairól.

Konferenciák **kerekasztalbeszélgetései** (pl. az Alkalmazott névkutatás konferencián) is szerveződtek a helynévgyűjtés és -közzététel köré, s ezeken a munkatársaink szintén részt vettek.

6.3. Honlap, közösségi média, emléklap

Elkészült, és folyamatosan bővül a Magyar Nemzeti Helynévtár Program hivatalos **honlapja**: <https://mnhp.unideb.hu/>. A honlap és az MNHP közösségi média csatornái (Facebook, Instagram) rendszeresen hírt adnak a program fontosabb történéseiről, és kapcsolatot tartanak a program résztvevőivel.

Az MNHP minél szélesebb körben való megismertetése és népszerűsítése érdekében rövid bemutatkozó **videófilm** készült, amely az alábbi linken tekinthető meg: <https://www.youtube.com/channel/UCUBXshWOKIFGG59nI6tXIHQ>.

Az MNHP **emléklappal** ismeri el azoknak a munkáját, akik adatközlőként segítetik a Magyar Nemzeti Helynévtár elkészítését. Az emléklapokat a terepmunka során a gyűjtők adják át az érintetteknek.

6.4. médiamegjelenések

Az MNHP vezetője és munkatársai az írott sajtó és a média többféle fórumain népszerűsítették a program tudományos eredményeit, mutatták be célkitűzéseit.

A Magyar Katolikus Rádió Iránytű c. műsorában, a Kossuth Rádió Édes anyanyelvünk c. műsorában, a szlovákia Pátria Rádió adásaiban hangzottak el többek között interjúk a programról.

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program céljairól, működéséről és felhasználásáról terjedelmes interjú jelent meg 2023-ban a Magyar Nemzet hasábjain. A program célkitűzéséről, a munkálatok szervezéséről és módszereiről a Szabad Föld ugyancsak közölt Hoffmann Istvánnal készített nagyinterjú.

A Hajdú-Bihari Napló és ennek online változata, a Hajdú Online pedig cikksorozatot indított Hajdú-Bihar megyei helynevek magyarázatáról.

7. A kutatócsoport tagjainak tudományos sikerei

A 200 éves Magyar Tudományos Akadémia 199., ünnepi közgyűlése a Magyar Nemzeti Helynévtár Program programvezető kutatóprofesszorát, Hoffmann Istvánt az **MTA rendes tagjává** választotta. A közgyűlésen Hoffmann István *Az Akadémia Magyar Nemzeti Helynévtár Programjáról: Mire jók a helynevek?* című előadásában beszélt a kutatási programról. Az előadás a következő linken megtekinthető: <https://www.youtube.com/watch?v=YBinB4j8jSs>.

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program kapcsolati vezetője, Rácz Anita, 2025. július 3-án a Magyar Tudományos Akadémián sikeresen megvédte a *Helynévmintázatok a középkori Magyarország területén* című **akadémiai doktori értekezését**.

Bárth M. János, az ELTE adjunktusa elkészítette a programhoz szorosan kapcsolódó **habilitációs dolgozatát** *Helynévtörténeti vizsgálatok a Kalocsai Sárközben* címmel.

Megemlítenő továbbá, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület Hoffmann István jelentős kutatói és tudományos szervezői, valamint az EME keretében folyó helynévkutató munkát támogató tevékenységét 2022-ben a **Gróf Mikó Imre-emlékéremmel** ismerte el.

Debrecen, 2026. január 29.

(Tóth Valéria)
tudományos vezető

(Hoffmann István)
programvezető